

European Securities and
Markets Authority

Pamatnostādnes

par noteikumiem FITD II piemērotības prasību aspektiem

Satura rādītājs

I.	Piemērošanas joma.....	3
II.	Definīcijas.....	3
III.	Mērķis.....	5
IV.	Piemērotība un ziņošanas pienākumi	5
V.	Pamatnostādnes par noteikumiem MiFID II piemērotības prasību aspektiem.....	6

I. Piemērošanas joma

Kam paredzētas šīs pamatnostādnes?

1. Šīs pamatnostādnes ir piemērojamas:
 - a. kompetentajām iestādēm un
 - b. sabiedrībām

Ko nosaka šīs pamatnostādnes?

2. Šīs pamatnostādnes attiecas uz šādu Direktīvas 2014/65/ES (FITD II) I pielikuma A iedaļā uzskaitīto ieguldījumu pakalpojumu sniegšanu:
 - a. ieguldījumu konsultācijas,
 - b. portfeļa pārvaldība.
3. Šīs pamatnostādnes būtībā attiecas uz situācijām, kad pakalpojumus sniedz privātiem klientiem. Attiecīgā apjomā tās būtu jāpiemēro arī pakalpojumiem, ko sniedz profesionāliem klientiem, ņemot vērā noteikumus, kas paredzēti Komisijas Deleģētās regulas (ES) 2017/565² (FITD II deleģētās regulas) 54. panta 3. punktā un FITD II I pielikumā.

Kad šīs pamatnostādnes stājas spēkā?

4. Šīs pamatnostādnes piemēro no 60. kalendārās dienas pēc 13. punktā minētā ziņošanas datuma.

Tajā pašā dienā izbeidz piemērot iepriekšējās *ESMA* pamatnostādnes, kas izdotas saskaņā ar FITD I³.

II. Definīcijas

5. Ja nav norādīts citādi, šajās pamatnostādnēs lietotajiem terminiem ir tāda pati nozīme kā FITD II un FITD II deleģētājā regulā.
6. Papildus šajās pamatnostādnēs tiek piemērotas šādas definīcijas:

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem un ar ko groza Direktīvu 2002/92/EK un Direktīvu 2011/61/ES (OV L 173, 12.6.2014., 349. lpp.).

² Komisijas 2016. gada 25. aprīļa Deleģētā regula (ES) 2017/565, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/65/ES attiecībā uz ieguldījumu brokeru sabiedrību organizatoriskām prasībām un darbības nosacījumiem un jēdzienu definīcijām minētās direktīvas mērķiem (OV L 87, 31.3.2017., 1.–83. lpp.).

³ *ESMA/2012/387* — Pamatnostādnes par noteikumiem FITD piemērošanas noteikšanas prasību aspektiem.

- “ieguldījumu produkts” ir finanšu instruments (FITD II 4. panta 1. punkta 15. apakšpunkta nozīmē) vai strukturētas noguldījums (FITD II 4. panta 1. punkta 43. apakšpunkta nozīmē);
 - “sabiedrības” ir sabiedrības, uz kurām attiecas 1. punktā noteiktās prasības, tostarp ieguldījumu brokeru sabiedrības (kā definēts FITD II 4. panta 1. punkta 1. apakšpunktā), arī kredītiestādes, kas sniedz ieguldījumu pakalpojumus un veic ieguldījumu darbības (FITD II 4. panta 1. punkta 2. apakšpunkta nozīmē), ieguldījumu brokeru sabiedrības un kredītiestādes, kas pārdod strukturētos noguldījumus vai konsultē klientus par tiem), PVKIU pārvaldības sabiedrības un ārējie alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki (AIFP) (kā definēts AIFPD⁴ 5. panta 1. punkta a) apakšpunktā), kas sniedz individuālo portfeļu pārvaldības ieguldījumu pakalpojumus vai blakuspakalpojumus (PVKIU direktīvas⁵ 6. panta 3. punkta a) un b) apakšpunkta nozīmē un AIFPD 6. panta 4. punkta a) un b) apakšpunkta nozīmē);
 - “piemērotības novērtējums” ir viss process, kurā notiek informācijas vākšana par klientu, un novērtējums, ko sabiedrība veic, lai noteiktu, ka konkrētais ieguldījumu produkts tam ir piemērots, pamatojoties arī uz sabiedrības pienācīgu izpratni par produktiem, kurus tā var ieteikt vai ieguldīt klienta vārdā;
 - “automatizētas konsultācijas” ir ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumi, ko (pilnīgi vai daļēji) sniedz ar automatizētu vai pusautomatizētu sistēmu starpniecību, kuras tiek izmantotas kā rīks saziņai ar klientu.
7. Šīs pamatnostādnes pilnībā attiecas uz sabiedrībām, kas sniedz ieguldījumu konsultāciju vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus, neatkarīgi no līdzekļiem, kurus tās izmanto mijiedarbībai ar klientiem. Atsevišķu pamatnostādņu piemērošanu uzskata par īpaši svarīgu gadījumos, kad sabiedrības sniedz “automatizētas konsultācijas” (kā definēts iepriekš šajās pamatnostādnēs) un klientu un sabiedrības darbinieku mijiedarbība ir ierobežota (vai tādas nav vispār). Attiecīgos gadījumos tas tekstā ir īpaši norādīts.
8. Pamatnostādnēs nav paredzēti absolūti pienākumi. Tādēļ bieži tiek lietota vēlējuma izteiksme (“būtu” vai “vajadzētu”). Tomēr, aprakstot FITD II prasības, darbības vārdi tiek lietoti vajadzības izteiksmē (piemēram, “jāievēro”).

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 8. jūnija Direktīva 2011/61/ES par alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem un par grozījumiem Direktīvās 2003/41/EK un 2009/65/EK, Regulā (EK) Nr. 1060/2009 un Regulā (ES) Nr. 1095/2010 (OV L 174, 1.7.2011., 1.–73. lpp.).

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. Jūlija Direktīva 2009/65/EK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU) (OV L 302, 17.11.2009., 32. lpp.).

III. Mērķis

9. Šo pamatnostādņu mērķis ir precizēt noteiktu FITD II piemērotības novērtēšanas prasību aspektu piemērošanu, lai nodrošinātu FITD II 25. panta 2. punkta un FITD II deleģētās regulas 54. un 55. panta kopīgu, vienotu un konsekventu piemērošanu.
10. *ESMA* paredz, ka šīs pamatnostādnes veicinās FITD II piemērotības noteikšanas prasību interpretācijas un uzraudzības pieeju lielāku konverģenci, uzsverot vairākus svarīgus jautājumus un tādējādi pastiprinot esošo standartu vērtību. Palīdzot nodrošināt, ka sabiedrības ievēro šos reglamentējošos standartus, *ESMA* sagaida, ka atbilstoši pastiprināsies ieguldītāju aizsardzība.

IV. Piemērotība un ziņošanas pienākumi

Pamatnostādņu statuss

11. Šajā dokumentā ir ietvertas pamatnostādnes, kas izdotas saskaņā ar *ESMA* regulas⁶ 16. pantu. Saskaņā ar *ESMA* regulas 16. panta 3. punktu kompetentajām iestādēm un finanšu tirgus dalībniekiem ir jādarā viss iespējamais, lai nodrošinātu atbilstību šīm pamatnostādņēm.
12. Kompetentajām iestādēm, uz kurām attiecas šīs pamatnostādnes, būtu jānodrošina atbilstība, attiecīgi iekļaujot tās savā valsts tiesiskajā regulējumā un/vai uzraudzības sistēmā, tostarp gadījumos, kad konkrētas pamatnostādnes prioritāri adresētas finanšu tirgus dalībniekiem. Šajā gadījumā kompetentajām iestādēm, veicot uzraudzību, būtu jānodrošina, ka finanšu tirgus dalībnieki ievēro pamatnostādnes.

Ziņošanas prasības

13. Kompetentajām iestādēm, uz kurām attiecas šīs pamatnostādnes, divu mēnešu laikā pēc šo pamatnostādņu publicēšanas dienas *ESMA* tīmekļa vietnē visās ES oficiālajās valodās ir jāpaziņo *ESMA*, vai tās ievēro vai grasās ievērot šīs pamatnostādnes, un gadījumos, kad tās šīs pamatnostādnes neievēro vai negrasās ievērot, jāizklāsta šādas rīcības iemesli.
14. Sabiedrībām nav jāziņo, vai tās ievēro šīs pamatnostādnes.

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Regula (ES) Nr. 1095/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi), groza Lēmumu Nr. 716/2009/EK un atceļ Komisijas Lēmumu 2009/77/EK.

V. Pamatnostādnes par noteikumiem MiFID II piemērotības prasību aspektiem

I.I INFORMĀCIJA KLIENTIEM PAR PIEMĒROTĪBAS NOVĒRTĒJUMA NOLŪKU

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 24. panta 1. punkts, 24. panta 4. punkts, 24. panta 5. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 1. punkts.

1. vispārīgā pamatnostādne

15. Sabiedrībām būtu vienkārši un skaidri jāinformē klienti par piemērotības novērtējumu un tā nolūku — ļaut sabiedrībai rīkoties atbilstoši klienta interesēm. Sniedzot šo informāciju, būtu izsmeļoši jāpaskaidro, ka sabiedrības pienākums ir veikt novērtējumu, lai klienti saprastu, kādēļ viņiem tiek prasīta konkrēta informācija un kādēļ ir svarīgi, ka šī informācija ir aktuāla, precīza un izsmeļoša. Šādu informāciju var sniegt standartizētā formātā.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

16. Informācijai par piemērotības novērtējumu būtu jāpalīdz klientiem izprast prasību nolūku. Informācijai par piemērotības novērtējumu ir jāmudina klienti sniegt precīzu un pietiekamu informāciju par savām zināšanām, pieredzi, finansiālo situāciju (tostarp spēju ciest zaudējumus) un ieguldījumu mērķiem (tostarp noturību pret risku). Sabiedrībām būtu jāuzsver klientam, ka ir svarīgi iegūt pilnīgu un precīzu informāciju, lai sabiedrība varētu ieteikt klientam piemērotus produktus vai pakalpojumus. Nesaņemot šādu informāciju, sabiedrības nevar klientiem nodrošināt ieguldījumu konsultācijas un portfeļa pārvaldības pakalpojumus.
17. Sabiedrības var izlemt, kā tās informē savus klientus par piemērotības novērtējumu. Tomēr būtu jāizmanto tāds formāts, kas nodrošina iespēju pārbaudīt, vai informācija ir sniegta.
18. Sabiedrībām būtu jāvairās apgalvot vai radīt iespaidu, ka klients ir tas, kurš izlemj par ieguldījuma piemērotību vai nosaka to, kuri finanšu instrumenti atbilst viņa riska profilam. Piemēram, sabiedrībām būtu jāvairās norādīt klientam, ka konkrētais finanšu instruments ir tas, ko klients izvēlēties kā piemērotu, vai pieprasīt klientam apstiprināt, ka instruments vai pakalpojums ir klientam piemērots.
19. Jebkuras atrunas (vai līdzīgi paziņojumi), lai mazinātu sabiedrības atbildību par piemērotības novērtējumu, nekādā ziņā nedrīkst ietekmēt klientam faktiski sniegtā pakalpojuma aprakstu, ne arī novērtējumu par sabiedrības atbilstību attiecīgajām prasībām. Piemēram, vācot informāciju par klientu, kas vajadzīga, lai veiktu piemērotības novērtējumu (piemēram, ieguldījumu termiņš/turējuma laikposms vai informācija par noturību pret risku), sabiedrībām nav jāapgalvo, ka tās nevērtē piemērotību.
20. Lai novērstu iespējamās nepilnības klienta izpratnē par pakalpojumiem, ko sniedz ar automatizētu konsultāciju starpniecību, sabiedrībām papildus pārējai vajadzīgajai informācijai būtu jāsniedz klientam šāda informācija:

- ļoti izsmeļošs paskaidrojums par to, kāda konkrēti ir cilvēka iesaistīšanās pakāpe un apmērs, kā arī par to, vai un kā klients var lūgt cilvēka iesaistīšanos;
 - paskaidrojums, ka klientu sniegtās atbildes tieši ietekmēs piemērotības noteikšanu lēmumiem par ieguldījumiem, kas tiek ieteikti vai veikti klienta vārdā;
 - apraksts par informācijas avotiem, kas izmantoti, lai ģenerētu ieguldījumu konsultāciju vai sniegtu portfeļa pārvaldības pakalpojumu (piemēram, izmantojot tiešsaistes anketu, sabiedrībām būtu jāpaskaidro, ka anketā sniegtās atbildes var būt vienīgais pamats, lai sniegtu automatizētu konsultāciju, vai ka sabiedrībai ir pieejama arī cita informācija par klientu vai kontiem);
 - paskaidrojums, kā un kad tiks atjaunināta informācija par klientu, ņemot vērā viņa situāciju, personiskos apstākļus u. tml.
21. Tā kā visai informācijai un ziņojumiem, ko sniedz klientiem, ir jāatbilst attiecīgajiem noteikumiem (tostarp pienākumam sniegt informāciju, izmantojot pastāvīgu informācijas nesēju), sabiedrībām būtu arī rūpīgi jāapsver, vai informācija, kuru tās atklāj rakstveidā, ir sagatavota tā, lai tā būtu efektīva (piemēram, informācija tiek sniegta klientiem tieši un nav slēpta vai nesaprotama). Sabiedrībām, kas sniedz automatizētas konsultācijas, jo īpaši var būt jāievēro šādi nosacījumi:
- jāuzsver būtiskā informācija (piemēram, izmantojot tādas noformējuma iezīmes kā uznirstošos logus);
 - jāapsver, vai atsevišķai informācijai būtu jāpievieno interaktīvs teksts (piemēram, izmantojot tādas noformējuma iezīmes kā paskaidres) vai citi līdzekļi, lai sniegtu papildu informāciju klientiem, kuri meklē sīkāku informāciju (piemēram, izmantojot jautājumu un atbilžu sadaļu).

I.II IEPAZĪT KLIENTU UN PĀRZINĀT SAVU PRODUKTU

Pasākumi, kas jāveic, lai iepazītu klientus

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 2. punkts, 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 2. punkts, 54. panta 5. punkts un 55. pants.

2. vispārīgā pamatnostādne

22. Sabiedrībām ir jāizstrādā, jāievieš un jāuztur attiecīga politika un procedūras (tostarp attiecīgi rīki), lai tās varētu saprast svarīgākos faktus par saviem klientiem un to raksturlielumiem. Sabiedrībām būtu jānodrošina, ka par klientiem iegūtās informācijas novērtējums tiek veikts konsekventi, neatkarīgi no līdzekļiem, kas izmantoti, lai iegūtu šo informāciju.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

23. Sabiedrību politikai un procedūrām jābūt tādām, kas ļauj iegūt un izvērtēt visu vajadzīgo informāciju, lai novērtētu katra klienta piemērotību, vienlaikus ņemot vērā 3. pamatnostādnē izklāstītos elementus.
24. Piemēram, sabiedrības varētu izmantot anketas (arī digitālā formātā), ko ir aizpildījuši klienti, vai informāciju, kas iegūta sarunās ar klientiem. Sabiedrībām būtu jānodrošina pārlicība, ka klientiem uzdotie jautājumi tiek saprasti pareizi un ka jebkuras citas metodes, ko izmanto, lai iegūtu informāciju, ir izstrādātas tā, lai iegūtu informāciju, kas vajadzīga piemērotības novērtēšanai.
25. Sagatavojot anketas, kas paredzētas informācijas iegūšanai par klientiem, lai veiktu piemērotības novērtējumu, sabiedrībām būtu jāapzinās un jāizvērtē visbiežāk sastopamie iemesli, kāpēc ieguldītāji varētu neatbildēt pareizi uz anketas jautājumiem. Konkrētāk:
 - būtu jāpievērš uzmanība tam, lai anketas jautājumi būtu precīzi, izsmeļoši un visaptveroši, izvairoties no maldinoša, neskaidra, neprecīza un tehniski pārlietu sarežģīta izteiksmes veida;
 - būtu rūpīgi jāizstrādā noformējums un jāizvairās no ieguldītāju izvēles ietekmēšanas (fonti, rindstarpas u. tml.);
 - būtu jāizvairās vienā jautājumā savirknēt vairākus jautājumus (vākt informāciju par vairākiem elementiem, uzdodot vienu jautājumu, jo īpaši, novērtējot zināšanas un pieredzi, kā arī noturību pret risku);
 - sabiedrībām būtu rūpīgi jāapsver jautājumu uzdošanas secība, lai efektīvi iegūtu informāciju;
 - lai nodrošinātu, ka tiek iegūta vajadzīgā informācija, anketās faktiski nevajadzētu būt iespējai neatbildēt uz kādu jautājumu (jo īpaši, vācot informāciju par ieguldītāja finansiālo stāvokli).
26. Sabiedrībām būtu jāveic arī racionāli pasākumi, lai novērtētu klienta izpratni par ieguldījumu risku, kā arī riska un ieguldījumu ienesīguma attiecību, jo tas ir svarīgi, lai sabiedrības, veicot piemērotības novērtējumu, varētu rīkoties saskaņā ar savu klientu interesēm. Šajā ziņā uzdodot jautājumus, sabiedrībām būtu skaidri un vienkārši jāpaskaidro, ka atbildes uz tiem palīdzēs novērtēt klienta gatavību uzņemties risku (risku profilu) un noteikt klientam piemērotākos finanšu instrumentu (un ar tiem saistīto risku) veidus.

27. Informācija, kas vajadzīga, lai veiktu piemērotības novērtējumu, ietver dažādus elementus, kuri var ietekmēt, piemēram, klienta finansiālā stāvokļa analīzi (tostarp spēju uzņemties zaudējumus) vai ieguldījumu mērķus (tostarp noturību pret risku). Šādu elementu piemēri ir:
- klienta ģimenes stāvoklis (jo īpaši klienta tiesībspēja un rīcībspēja rīkoties ar aktīviem, kas var piederēt arī viņa partnerim);
 - klienta ģimenes situācija (izmaiņas klienta ģimenes situācijā, piemēram, jaundzimušais vai bērns, kurš ir studiju sākšanas vecumā, var ietekmēt viņa finansiālo stāvokli);
 - vecums (kam lielākoties ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu ieguldījumu mērķu pareizu novērtējumu un jo īpaši finanšu riska pakāpi, ko ieguldītājs ir gatavs uzņemties, kā arī ieguldījumu termiņu/turējuma laikposmu, kas norāda gatavību turēt ieguldījumu noteiktu laikposmu);
 - klienta nodarbinātības situācija (nodarbinātības drošības pakāpe vai fakts, ka klienta vecums tuvojas pensionēšanās vecumam, var ietekmēt viņa finansiālo stāvokli vai ieguldījumu mērķus);
 - klientam vajadzīgā likviditāte noteiktos svarīgos ieguldījumos vai vajadzība finansēt nākotnes finanšu saistības (piemēram, īpašuma iegāde, mācību maksa).
28. *ESMA* uzskata, ka būtu labi, ja sabiedrības, iegūstot informāciju par klienta ieguldījumu mērķiem, apsvērtu iespēju iekļaut ar finansēm nesaistītus elementus un — līdztekus 27. punktā uzskaitītajiem elementiem — iegūtu informāciju par klienta prioritātēm saistībā ar vides, sociālajiem un pārvaldības faktoriem.
29. Nosakot, kāda informācija ir vajadzīga, sabiedrībām būtu jāņem vērā ietekme, kādu attiecībā uz piemērotības novērtējumu varētu radīt jebkādas būtiskas šīs informācijas izmaiņas.
30. Sabiedrībām būtu jāveic pieņemami pasākumi, lai pietiekamā mērā novērtētu klientu izpratni par galvenajiem raksturlielumiem un riskiem saistībā ar sabiedrības piedāvāto produktu veidiem. Mehānismi, ko sabiedrības pieņem, lai novērstu pašnovērtēšanu un nodrošinātu klienta sniegto atbilžu konsekvenci⁷, ir jo īpaši svarīgi, lai pareizi novērtētu klienta zināšanas un pieredzi. Informācija, ko sabiedrības vāc par klienta zināšanām un pieredzi, būtu jāskata kopā, lai novērtētu klienta vispārējo izpratni par produktiem un riskiem saistībā ar ieteiktajiem darījumiem vai viņa portfeļa pārvaldību.

⁷ Sk. 4. pamatnostādni.

31. Sabiedrībām ir svarīgi arī novērtēt, kā klients izprot finanšu pamatjēdzienus, piemēram, “ieguldījumu risku” (arī koncentrācijas risku) un “līdzsvaru starp risku un ienesīgumu”. Tādēļ sabiedrībām būtu jāapsver iespēja izmantot orientējošus, saprotamus piemērus, kuros aplūkoti iespējamie zaudējuma/ienesīguma līmeņi, kas var rasties atkarībā no riska, ko klients uzņēmis, un ir jānovērtē klienta reakcija šādās situācijās.
32. Sabiedrībām anketas būtu jāizstrādā tā, lai no tām būtu iespējams iegūt vajadzīgo informāciju par klientu. Ierobežotās cilvēka mijiedarbības dēļ jo īpaši būtiski tas var būt sabiedrībām, kas sniedz automatizētas konsultācijas. Lai izpildītu prasības attiecībā uz šādu novērtējumu, sabiedrībām ir jāņem vērā šādi faktori:
 - vai, izmantojot informāciju, kas iegūta no tiešsaistes anketas, sabiedrība var secināt, ka sniegtā konsultācija ir piemērota klientam, ņemot vērā viņa zināšanas un pieredzi, finansiālo stāvokli, kā arī ieguldījumu mērķus un vajadzības;
 - vai anketas jautājumi ir pietiekami skaidri un/vai anketa ir izstrādāta tā, lai vajadzības gadījumā klientiem sniegtu papildu paskaidrojumus vai piemērus (piemēram, izmantojot tādus noformējuma elementus kā ekrāna padomi vai uznirstošie logi);
 - vai, atbildot uz anketas jautājumiem, klientiem ir pieejama cilvēku iesaistīšanās (tostarp attāla iesaistīšanās, izmantojot e-pastu vai mobilo tālruni);
 - vai ir veikti pasākumi, lai novērstu nekoncekventas klientu atbildes (piemēram, integrējot anketā noformējuma elementus, kas brīdina klientus, ja viņu atbildes šķiet savstarpēji nesaderīgas, un ierosina viņiem pārskatīt šādas atbildes; vai ieviešot sistēmas, kas automātiski atzīmē ar karodziņu šķietami nesaderīgu informāciju, ko sniedzis klients, lai sabiedrība to vēlāk varētu izvērtēt vai pārbaudīt).

No klientiem iegūstamās informācijas apjoms (proporcionalitāte)

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 2.–5. punkts un 55. pants.

3. vispārīgā pamatnostādne

33. Pirms ieguldījumu konsultāciju vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu sniegšanas sabiedrībām vienmēr ir jāiegūst “vajadzīgā informācija”⁸ par klienta zināšanām un pieredzi, finansiālo stāvokli un ieguldījumu mērķiem. Iegūtās informācijas apjoms var būt dažāds, un ir jāņem vērā paredzēto ieguldījumu konsultāciju vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu iezīmes, izvērtējamo ieguldījumu produktu raksturlielumi un klienta raksturlielumi.

⁸ Jēdziens “vajadzīgā informācija” ir jāsaprot kā informācija, kas sabiedrībām ir jāiegūst, lai izpildītu FITD II piemērotības prasības.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

34. Nosakot, kāda informācija ir “vajadzīga”, sabiedrībām saistībā ar klienta zināšanām un pieredzi, finansiālo stāvokli un ieguldījumu būtu jāapsver:
- finanšu instrumenta vai darījuma veids, ko sabiedrība var ieteikt vai ko tā var veikt (tostarp sarežģītība un riska līmenis);
 - tā pakalpojuma būtība un specifika, ko sabiedrība var sniegt;
 - klienta vajadzības un apstākļi;
 - klienta veids.
35. Lai gan iegūstamās informācijas apjoms var būt dažāds, standarta informācija, kas ir vajadzīga, lai nodrošinātu, ka sniegtais ieteikums vai klienta vārdā veiktais ieguldījums ir piemērots klientam, vienmēr paliek nemainīga. Saskaņā ar FITD II sabiedrībām ir atļauts iegūt tādu informācijas apjomu, kas ir samērīgs ar to piedāvājumiem produktiem un pakalpojumiem vai produktiem un pakalpojumiem, par kuriem klients pieprasa konkrētas ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus. Sabiedrībām klientu dēļ nav atļauts samazināt aizsardzības līmeni.
36. Piemēram, nodrošinot piekļuvi sarežģītiem⁹ vai riskantiem¹⁰ finanšu instrumentiem, ieguldījumu sabiedrībām būtu rūpīgi jāapsver, vai ir vajadzīga sīkāka informācija par klientu nekā informācija, ko tās iegūtu mazāk sarežģītu un riskantu instrumentu gadījumā. Tas ir jādara, lai sabiedrības varētu novērtēt klienta spēju saprast un finansiāli uzņemt ar šādiem instrumentiem saistītus riskus¹¹. ESMA sagaida, ka saistībā ar šādiem sarežģītiem produktiem sabiedrības stingri novērtēs klienta zināšanas un pieredzi, tostarp, piemēram, viņa spēju izprast mehānismus, kas padara ieguldījumu produktu “sarežģītu”, vai klients jau ir tirgojis šādus produktus (piemēram, atvasinātos instrumentus vai aizņēmumu produktus), cik ilgi viņš tādus produktus jau tirgo u. tml.
37. Nelikvīdu finanšu instrumentu gadījumā¹² iegūstamā “vajadzīgā informācija” ietvers informāciju par laiku, cik ilgi klients ir gatavs turēt ieguldījumu. Tā kā informācija par klienta finansiālo stāvokli ir jāiegūst vienmēr, iegūstamās informācijas apjoms var būt atkarīgs no ieteicamo finanšu instrumentu vai paredzētā darījuma veida. Piemēram, nelikvīdu vai riskantu finanšu instrumentu gadījumā iegūstamā “vajadzīgā informācija” var ietvert visus tālāk norādītos elementus, kas vajadzīgi, lai pārliecinātos, vai, ņemot

⁹ Kā noteikts FITD II, kā arī ņemot vērā kritērijus, kas definēti 7. pamatnostādnē.

¹⁰ Katrai sabiedrībai jau iepriekš ir jānosaka piedāvājumā ieguldītājiem iekļauto finanšu instrumentu riska līmenis, ņemot vērā iespējamās pamatnostādnes, ja tādas ir, ko izdevušas kompetentās iestādes, kuras veic sabiedrības uzraudzību.

¹¹ Jebkurā gadījumā, lai nodrošinātu klientu izpratni par ieguldījumu risku un iespējamiem zaudējumiem, kas viņiem var būt jāuzņemas, sabiedrībai cik vien iespējams skaidri un saprotami ir jāizklāsta šie riski, ar piemēriem uzskatāmi parādot zaudējumu apmēru, kas varētu rasties neienesīga ieguldījuma gadījumā.

¹² Katrai sabiedrībai jau iepriekš ir jānosaka, kuri no piedāvājumā ieguldītājiem iekļautajiem finanšu instrumentiem ir uzskatāmi par nelikvīdiem, ņemot vērā iespējamās pamatnostādnes, ja tādas ir, ko izdevušas kompetentās iestādes, kuras veic sabiedrības uzraudzību.

vērā klienta finansiālo stāvokli, viņš var ieguldīt vai turēt ieguldījumus šādos instrumentos:

- klienta regulāro un kopējo ienākumu apmērs, vai ienākumi ir pastāvīgi vai īslaicīgi un kāds ir ienākumu avots (piemēram, ienākumi no nodarbinātības, pensijas, ieguldījumiem, izīrēšanas u. tml.);
- klienta aktīvi, tostarp likvidie aktīvi, ieguldījumi un nekustamais īpašums, kas norādītu, kādi finanšu ieguldījumi, personīgie un ieguldījumu īpašumi, pensiju fondi, skaidras naudas noguldījumi u. tml. klientam var būt. Attiecīgos gadījumos sabiedrībai vajadzētu iegūt arī informāciju par nosacījumiem, noteikumiem, piekļuvi, aizņēmumiem, garantijām un citiem ierobežojumiem, ja tie attiecas uz iepriekš minētajiem aktīviem, ja tādi ir;
- klienta regulārās finansiālās saistības, ietverot to, kādas finansiālās saistības clients ir uzņēmis vai plāno uzņemties (klienta debets, kopējās parādsaistības un citas periodiskas saistības u. tml.).

38. Nosakot, kāda informācija ir jāiegūst, ieguldījumu sabiedrībām būtu arī jāņem vērā sniedzamo pakalpojumu būtība. Praktiski tas nozīmē, ka:

- sniedzot ieguldījumu konsultācijas, sabiedrībām būtu jāiegūst pietiekama informācija, lai varētu novērtēt klienta spēju izprast katra tā finanšu instrumenta riskus un būtību, kuru sabiedrība paredz ieteikt šim klientam;
- tā kā, sniedzot portfeļa pārvaldības pakalpojumu, sabiedrībai ir jāpieņem lēmumi par ieguldījumiem klienta vārdā, klientam var nebūt pietiekami detalizētu vajadzīgo zināšanu un pieredzes attiecībā uz visiem finanšu instrumentiem, kas potenciāli varētu veidot vērtspapīru portfeli, kad viņam tiek sniegta konsultācijas pakalpojums par ieguldījumiem finanšu instrumentos. Tomēr arī šādās situācijās klientam būtu jāsaprot vismaz vispārējie portfeļa riski un ir jābūt vispārīgai izpratnei par riskiem saistībā ar katra finanšu instrumenta veidu, ko var iekļaut portfelī. Sabiedrībām būtu jāgūst ļoti skaidra izpratne un zināšanas par klienta ieguldījumu profilu.

39. Tāpat klienta pieprasītā pakalpojuma specifika arī var ietekmēt par klientu iegūstamās informācijas detalizācijas pakāpi. Piemēram, sabiedrībām būtu jāiegūst vairāk informācijas par klientiem, kuri lūdz ieguldījumu konsultācijas par visu savu finanšu portfeli, nekā par klientiem, kuri lūdz konkrētu konsultāciju par to, kā ieguldīt noteiktu naudas summu, kas ir samērā maza visa portfeļa daļa.

40. Nosakot iegūstamās informācijas apjomu, sabiedrībai būtu jāņem vērā arī klienta specifika. Piemēram, parasti padziļinātāka informācija ir jāiegūst par vecākiem un potenciāli mazāk aizsargātiem klientiem (kādi varētu būt gados vecāki klienti) vai nepieredzējušiem klientiem, kuri ieguldījumu konsultāciju vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus lūdz pirmo reizi. Ja sabiedrība sniedz ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus profesionālam klientam (kas ir pareizi klasificēts kā

tāds), tai ir tiesības pieņemt, ka klientam ir vajadzīgais pieredzes un zināšanu līmenis, un tāpēc nav jāiegūst informācija par šiem aspektiem.

41. Tāpat, ja ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumi tiek sniegti klientam, kas būtībā ir profesionāls klients¹³, sabiedrībai ir tiesības pieņemt, ka klients spēj finansiāli uzņemties jebkādus saistītos ieguldījumu riskus atbilstoši šā klienta ieguldījumu mērķiem, un tāpēc parasti nav jāiegūst informācija par klienta finansiālo stāvokli. Tomēr šāda informācija būtu jāiegūst, ja tas ir vajadzīgs saskaņā ar klienta ieguldījumu mērķiem. Piemēram, ja klients vēlas ierobežot risku, sabiedrībai ir jāiegūst sīka informācija par šo risku, lai varētu piedāvāt efektīvu riska ierobežošanas instrumentu.
42. Iegūstamā informācija ir atkarīga arī no klienta vajadzībām un apstākļiem. Piemēram, sabiedrībai, iespējams, ir vajadzīga sīkāka informācija par klienta finansiālo stāvokli, ja klientam ir vairāki un/vai ilgtermiņa ieguldījumu mērķi, nekā tad, ja klients vēlas veikt drošu īstermiņa ieguldījumu.¹⁴
43. Informācija par klienta finansiālo stāvokli ietver arī informāciju par viņa ieguldījumiem. Tas nozīmē, ka no sabiedrībām sagaida, ka tām ir informācija par klienta finanšu ieguldījumiem, ko viņš tur sabiedrībā, par katru instrumentu atsevišķi. Atkarībā no sniegtās konsultācijas tvēruma sabiedrībām būtu arī jānodrošina klienti atklāt informāciju par finanšu ieguldījumiem, kurus tie tur citās sabiedrībās, ja iespējams, arī par katru instrumentu atsevišķi.

Informācijas par klientu ticamība

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 7. punkta pirmā daļa.

4. vispārīgā pamatnostādne

44. Sabiedrībām būtu jāveic racionāli pasākumi un jāizmanto piemēroti rīki, lai nodrošinātu, ka par klientiem iegūtā informācija ir ticama un atbilstoša, nepamatoti nepaļaujoties uz klienta pašnovērtējumu.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

45. No klientiem sagaida precīzu, atjauninātu un pilnīgu informāciju, kas ir vajadzīga piemērotības novērtēšanai. Tomēr ieguldījumu sabiedrībām ir jāveic racionāli pasākumi, lai pārbaudītu par klientiem iegūtās informācijas ticamību, precizitāti un atbilstību¹⁵. Sabiedrības joprojām atbild par to, lai tām būtu informācija, kas vajadzīga piemērotības

¹³ Kā noteikts FITD II tās II pielikuma I iedaļā ("To klientu kategorijas, kurus uzskata par profesionāļiem").

¹⁴ Var būt situācijas, kad klients nevēlas atklāt pilnīgu informāciju par savu finansiālo stāvokli. Saistībā ar šo konkrēto jautājumu sk. jautājumus un atbildes par FITD II tematiem, kuri attiecas uz ieguldītāju aizsardzību (*ESMA35-43-349*).

¹⁵ Sniedzot pakalpojumus profesionāliem klientiem, sabiedrībām būtu jāņem vērā proporcionalitātes principi, kas minēti 3. pamatnostādnē atbilstoši FITD II deleģētās regulas 54. panta 3. punktam.

novērtēšanai. Šajā ziņā jebkura vienošanās, ko parakstījis klients, vai informācija, ko sabiedrība ir atklājusi, kas varētu mazināt sabiedrības atbildību par piemērotības novērtējumu, tiek uzskatīta par neatbilstošu attiecīgajām FITD II un saistītās deleģētās regulas prasībām.

46. Pašnovērtējums būtu jālīdzsvaro ar objektīviem kritērijiem. Piemēram:

- nevajadzētu jautāt klientam, vai viņš izprot jēdzienus “līdzsvars starp risku un ienesīgumu” un “riska diversifikācija”; tā vietā sabiedrība varētu sniegt dažus praktiskus piemērus, lai uzskatāmi parādītu, kas var notikt, piemēram, izmantojot diagrammas vai pozitīvus un negatīvus scenārijus;
- nevajadzētu jautāt klientam, vai, viņaprāt, viņš ir pietiekami pieredzējis, lai ieguldītu noteiktos produktos; tā vietā sabiedrība varētu jautāt klientam, kāda veida produktus viņš zina un kāda ir viņa nesēnā un biežākā tirdzniecības pieredze;
- nevajadzētu jautāt klientam, vai, viņaprāt, viņam ir pietiekami daudz līdzekļu ieguldījumiem; tā vietā sabiedrība varētu lūgt faktisku informāciju par klienta finansiālo stāvokli, piemēram, pastāvīgo ienākumu avotu un nenokārtotajām saistībām (piemēram, banku aizdevumi vai citi parādi, kas var ievērojami ietekmēt novērtējumu par klienta spēju finansiāli uzņemties jebkādu riskus un zaudējumus saistībā ar ieguldījumu);
- nevajadzētu jautāt klientam, vai viņš jūtas pietiekami ērti, uzņemoties risku; tā vietā sabiedrība varētu jautāt, kāda apmēra zaudējumus noteiktā laika periodā klients būtu gatavs uzņemties vai nu attiecībā uz atsevišķu ieguldījumu, vai kopējo portfeli.

47. Lai, izmantojot anketu, novērtētu klientu noturību pret risku, sabiedrībām būtu ne vien jāizvērtē nākamo ieguldījumu vēlamie riska un ienesīguma raksturlielumi, bet būtu arī jāņem vērā klienta priekšstatī par risku. Tādēļ, lai gan būtu jāizvairās no pašnovērtējuma attiecībā uz noturību pret risku, varētu uzdot skaidri formulētus jautājumus par klienta personiskajām izvēlēm riska nenoteiktības situācijās. Turklāt sabiedrības, jautājot klientam, kā viņš reaģētu, ja viņa portfeļa vērtība samazinātos, varētu, piemēram, izmantot diagrammas, konkrētas procentuālās daļas vai konkrētus skaitļus.

48. Ja sabiedrības piemērotības novērtēšanas procesā paļaujas uz rīkiem, ko klienti izmantos (piemēram, aptaujas vai riska profila noteikšanas programmatūru), tām būtu jāpārliedz, ka tām ir piemērotas sistēmas un kontroles pasākumi, lai nodrošinātu, ka šie rīki atbilst mērķim un sniedz apmierinošus rezultātus. Piemēram, riska profila noteikšanas programmatūrās varētu būt iekļauta klientu atbilžu saskaņotības kontrole, lai izceltu pretrunas klienta sniegtās informācijas dažādās daļās.

49. Sabiedrībām būtu arī jāveic pieņemami pasākumi, lai novērstu potenciālos riskus saistībā ar šādu rīku izmantošanu. Piemēram, potenciāli riski var rasties, ja klientus mudina sniegt konkrētas atbildes (kas pareizi neatspoguļo klienta faktiskos apstākļus un vajadzības), lai piekļūtu finanšu instrumentiem, kas viņiem var nebūt piemēroti¹⁶.
50. Lai nodrošinātu klienta sniegtās informācijas konsekvenci, sabiedrībām būtu jāskata iegūtā informācija kopumā. Sabiedrībām būtu jāpievērš uzmanība ikvienai pretrunai iegūtajā informācijā un jāsazinās ar klientu, lai novērstu jebkuru būtisku iespējamo neatbilstību vai neprecizitāti. Šādas pretrunas iespējamās klientu, kuriem ir nelielas zināšanas vai pieredze un agresīva attieksme pret risku, kā arī klientu, kuriem ir piesardzīgs riska profils, bet vērienīgi ieguldījumu mērķi, sniegtajā informācijā.
51. Sabiedrībām būtu arī jāpieņem mehānismi, lai novērstu risku, ka klienti var pārvērtēt savas zināšanas un pieredzi, piemēram, iekļaujot jautājumus, kas sabiedrībai palīdzētu novērtēt klienta vispārējo izpratni par dažādu veidu finanšu instrumentu raksturlielumiem un riskiem. Šādi pasākumi var būt jo īpaši svarīgi automatizētu konsultāciju gadījumā, jo risks, ka klienti varētu pārvērtēt savas zināšanas, var būt lielāks, sniedzot informāciju automatizētā (vai pusautomatizētā) sistēmā, jo īpaši situācijās, kad starp klientu un sabiedrības darbinieku ir paredzēta ļoti ierobežota mijiedarbība vai tāda vispār nav paredzēta.

Informācijas par klientiem atjaunināšana

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 2. līdz 7. punkts un 55. panta 3. punkts.

5. vispārīgā pamatnostādne

52. Ja sabiedrībai ir pastāvīgas attiecības ar klientu (piemēram, pastāvīgu konsultāciju vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu sniegšana), lai spētu izpildīt piemērotības novērtējumu, tai būtu jāievieš procedūras, kurās paredz:
 - (a) kura daļa no iegūtās informācijas būtu jāatjaunina un cik bieži;
 - (b) kā būtu jāveic atjaunināšana un kā būtu jārīkojas sabiedrībai, ja tā ir saņēmusi papildu vai atjauninātu informāciju vai ja klients nesniedz pieprasīto informāciju.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

53. Sabiedrībām būtu regulāri jāpārskata informācija par klientu, lai nodrošinātu, ka tā nav acīmredzami novecojusi, neprecīza vai nepilnīga. Tādēļ sabiedrībām būtu jāievieš procedūras, kā mudināt klientus atjaunināt sākotnēji sniegto informāciju gadījumos, kad ir notikušas būtiskas pārmaiņas.

¹⁶ Šajā ziņā sk. arī 5. pamatnostādnes 54. punktu, kur aplūkots risks, ka sabiedrības varētu ietekmēt klientus mainīt iepriekš sniegtās atbildes, lai gan viņu situācija faktiski nav mainījies.

54. Atjaunināšanas biežums var būt atšķirīgs, pamatojoties uz, piemēram, klientu riska profiliem un ņemot vērā ieteiktā finanšu instrumenta veidu. Pamatojoties uz informāciju par klientu, kas iegūta saskaņā ar piemērotības prasībām, sabiedrība nosaka klienta ieguldījumu riska profilu, t. i., kāda veida ieguldījumu pakalpojumi vai finanšu instrumenti kopumā var būt viņam piemēroti, ņemot vērā viņa zināšanas un pieredzi, finansiālo stāvokli (tostarp spēju ciest zaudējumus) un ieguldījumu mērķus (tostarp viņa noturību pret risku). Piemēram, riska profils, kas piešķir klientam piekļuvi plašākam riskantāku produktu klāstam, ir elements, kas noteikti ir jāatjaunina biežāk. Atjaunināšana varētu būt vajadzīga arī zināmu notikumu dēļ, piemēram, ja klients sasniedz pensionēšanās vecumu.
55. Atjaunināšanu varētu veikt, piemēram, periodiski tiekoties ar klientiem vai nosūtot klientiem anketu informācijas atjaunināšanai. Pēc tam varētu veikt attiecīgas darbības, tostarp, pamatojoties uz iegūto atjaunināto informāciju, mainīt klienta profilu.
56. Sabiedrībām ir arī svarīgi pieņemt pasākumus, kas mazinātu risku, ka klientam ir iespējams atjaunināt savu profilu, lai padarītu to piemērotu konkrētam ieguldījumu produktam, kas citādi viņam nebūtu piemērots, lai gan klienta situācija faktiski nav mainījusies¹⁷. Kā labas prakses piemēru šāda riska novēršanai sabiedrības varētu pieņemt procedūras, lai pirms vai pēc darījuma veikšanas pārbaudītu, vai klienta profils ir atjaunināts pārāk bieži vai tikai īsu brīdi pēc pēdējo izmaiņu veikšanas (jo īpaši tad, ja šīs izmaiņas ir notikušas dažas dienas pirms ieteiktā ieguldījuma). Tāpēc par šādām situācijām ir pastiprināta kontrole vai tiek ziņots atbildīgajai iestādei vai attiecīgajai personai, kura atbild par uzraudzību. Šī politika un procedūras ir jo īpaši svarīgas situācijās, kad ir paaugstināts risks, ka sabiedrības intereses varētu būt pretrunā klienta interesēm, piemēram, pašreklāmas gadījumos, vai kad sabiedrība ir saņēmusi atlīdzību par attiecīgā produkta izplatīšanu. Šajā kontekstā ir jāņem vērā vēl viens būtisks faktors, proti, kādā veidā notiek mijiedarbība ar klientu (piemēram, klātienē vai automatizētā sistēmā)¹⁸.
57. Sabiedrībām būtu jāinformē klienti gadījumos, kad, pamatojoties uz sniegto informāciju, ir veiktas izmaiņas klienta profilā — vai nu tas ir kļuvis riskantāks (un tāpēc viņam var būt piemērots daudz lielāks skaits riskantāku un sarežģītāku produktu, kas var radīt lielākus zaudējumus), vai, tieši pretēji, piesardzīgāks (un tāpēc viņam varētu būt piemērots daudz mazāks skaits produktu).

¹⁷ Šajā kontekstā svarīgi ir arī pasākumi, kas pieņemti, lai nodrošinātu ticamību informācijai par klientu, kā izklāstīts 4. pamatnostādnes 44. punktā.

¹⁸ Šajā ziņā sk. arī skaidrojumus, ko ESMA jau ir sniegusi atbildēs uz jautājumiem par FITD II tematiem attiecībā uz ieguldītāju aizsardzību (atsauce: ESMA35-43-349 — Jautājums par darījumiem ar nepiemērotiem produktiem).

Informācija par klientu, kas ir juridiska persona vai grupa

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 6. punkts.

6. vispārīgā pamatnostādne

58. Sabiedrībām jābūt ieviestai politikai, ar ko *ex ante* nosaka, kā veikt piemērotības novērtējumu situācijās, kad klients ir juridiska persona vai divu vai vairāku fizisku personu grupa vai kad cita fiziska persona pārstāv vienu vai vairākas fiziskas personas. Šajā politikā katrai no šīm situācijām būtu jānosaka procedūra un kritēriji, kas ir jāievēro, lai izpildītu FITD II piemērotības prasības. Sabiedrībai *ex ante* būtu skaidri jāinformē klienti, kuri ir juridiskas personas vai divu vai vairāku fizisku personu grupas, vai ja cita fiziska persona pārstāv vienu vai vairākas fiziskas personas, par to, kuras personas piemērotības novērtējums saskaņā ar piemērojamo politiku būtu jāveic, kā piemērotības novērtējums tiks praktiski veikts un kādas iespējamās sekas tas varētu radīt attiecīgajiem klientiem.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

59. Sabiedrībām būtu jāizvērtē, vai piemērojamā valsts tiesiskajā regulējumā ir paredzētas īpašas norādes, kas būtu jāņem vērā, lai veiktu piemērotības novērtējumu (tā varētu būt, piemēram, gadījumā, kad tiesību aktos ir noteikta prasība par juridiskā pārstāvja iecelšanu, piemēram, nepilngadīgām vai rīcībnespējīgām personām vai juridiskai personai).

60. Minētajā politikā būtu skaidri jānošķir situācijas, kad prasība par pārstāvi ir paredzēta piemērojamos valsts tiesību aktos, kā tas varētu būt juridisku personu gadījumā, un situācijas, kad pārstāvis nav vajadzīgs, un tajā būtu jāpievērš uzmanība šai pēdējai minētajai situācijai. Ja šajā politikā ir paredzētas vienošanās starp klientiem, būtu skaidri rakstveidā jānorāda, kādas sekas šādas vienošanās var radīt attiecībā uz viņu attiecīgo interešu aizsardzību. Pasākumus, ko sabiedrība veic, īstenojot savu politiku, vajadzētu pienācīgi dokumentēt, lai pēc tam būtu iespējams veikt *ex post* pārbaudes.

Situācijas, kurās prasība par pārstāvi ir paredzēta piemērojamos valsts tiesību aktos

61. FITD II deleģētās regulas 54. panta 6. punkta 2. daļā ir noteikts, kā jāveic piemērotības novērtējums situācijās, kad klients ir fiziska persona, ko pārstāv cita fiziska persona, vai juridiska persona, kas pieprasījusi, lai viņu uzskata par profesionālu klientu. Šķiet loģiski, ka vienu un to pašu pieeju varētu piemērot visām juridiskām personām neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav pieprasījušas, lai viņas tiktu uzskatītas par profesionāliem klientiem.

62. Sabiedrībām būtu ar ieviestajām procedūrām jānodrošina šā panta iekļaušana to organizatoriskajā struktūrā, kas cita starpā nozīmē, ka tās pārbauda, vai patiešām saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem pārstāvis ir pilnvarots veikt darījumus attiecīgā klienta vārdā.

Situācijas, kurās prasība par pārstāvi nav paredzēta piemērojamos valsts tiesību aktos

63. Ja klients ir divu vai vairāku fizisku personu grupa un piemērojamos valsts tiesību aktos pārstāvis nav paredzēts, sabiedrības politikā būtu jānorāda, no kuras personas tiks iegūta vajadzīgā informācija un kā tiks veikts piemērotības novērtējums. Klienti būtu pienācīgi jāinformē par sabiedrības pieeju (kas pieņemta sabiedrības politikā) un šīs pieejas ietekmi uz piemērotības novērtējuma praktiskās izpildes veidu.
64. Sabiedrības varētu apsvērt kādu no šādām pieejām:
- (a) tās varētu izvēlēties uzaicināt divu vai vairāku fizisku personu grupu izraudzītu pārstāvi vai
 - (b) tās varētu apsvērt iespēju iegūt informāciju par katru atsevišķu klientu un novērtēt katra atsevišķa klienta piemērotību.

Uzaicināt divu vai vairāku fizisku personu grupu izraudzīt pārstāvi

65. Ja divu vai vairāku fizisku personu grupa vienojas par pārstāvja norīkošanu, varētu piemērot tādu pašu pieeju, kāda aprakstīta FITD II deleģētās regulas 54. panta 6. punkta 2. daļā: zināšanām un pieredzei jāatbilst fiziskās personas pārstāvim, savukārt finanšu stāvoklim un ieguldījumu mērķiem jāatbilst galvenajam klientam(-iem). Šāds norīkojums būtu jānoformē rakstveidā saskaņā ar un atbilstoši piemērojamiem valsts tiesību aktiem, un attiecīgajai sabiedrībai tas ir jādokumentē. Klienti — grupas dalībnieki — būtu rakstveidā skaidri jāinformē, kādas sekas klientu savstarpējā vienošanās varētu radīt attiecībā uz viņu attiecīgo interešu aizsardzību.
66. Tomēr sabiedrības politikā varētu paredzēt prasību, ka galvenajam(-iem) klientam(-iem) ir jāaskaņo savi ieguldījumu mērķi.
67. Ja iesaistītās puses nespēj vienoties par to, no kuras(-ām) personas(-ām) būtu jāiegūst informācija par zināšanām un pieredzi, bāzi, uz kuras pamatojoties būtu jānosaka finansiālais stāvoklis, lai veiktu piemērotības novērtējumu, vai par ieguldījumu mērķu noteikšanu, sabiedrībai būtu jāpieņem vispiesardzīgākā pieeja, ņemot vērā informāciju par personu, kurai ir visnepietiekamākās zināšanas un vismazākā pieredze, visvājākais finansiālais stāvoklis vai vispiesardzīgākie ieguldījumu mērķi. Cita iespēja — sabiedrības politikā var arī norādīt, ka šādā situācijā tā nespēs sniegt ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus. Sabiedrībām tomēr vienmēr būtu jāizvēlas piesardzīga pieeja gadījumos, kad klientu grupas dažādu dalībnieku zināšanu un pieredzes līmenis vai finansiālais stāvoklis ievērojami atšķiras vai kad ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumi var ietvert aizņemtus finanšu instrumentus vai iespējamo saistību darījumus, kas rada ievērojamu zaudējumu risku, kuri varētu pārsniegt klientu grupas sākotnējā ieguldījuma apmēru, un būtu precīzi jādokumentē izvēlēta pieeja.

Informācijas iegūšana par katru atsevišķu klientu un katra atsevišķa klienta piemērotības novērtēšana

68. Ja sabiedrība nolemj iegūt informāciju par katru atsevišķu klientu grupas dalībnieku un novērtēt katra atsevišķa klientu grupas dalībnieka piemērotību, gadījumos, kad šo atsevišķo klientu raksturlielumi ievērojami atšķiras (piemēram, ja sabiedrība klasificē tos atbilstoši dažādiem ieguldījumu profiliem), rodas jautājums par to, kā nodrošināt konsekvenci ieguldījumu konsultācijām vai portfeļa pārvaldības pakalpojumiem, ko sniedz attiecībā uz šīs klientu grupas aktīviem vai portfeli. Šādā situācijā viens finanšu instruments var būt piemērots vienam klientu grupas dalībniekam, bet var nebūt piemērots citam dalībniekam. Sabiedrības politikā būtu skaidri jānorāda, kā tā rīkojas šādās situācijās. Arī šādā gadījumā sabiedrībai būtu jāizvēlas vispiesardzīgākā pieeja, ņemot vērā informāciju par klientu grupas dalībnieku, kuram ir visnepietiekamākās zināšanas un vismazākā pieredze, visvājākais finansiālais stāvoklis vai vispiesardzīgākie ieguldījumu mērķi. Cita iespēja — sabiedrības politikā var arī norādīt, ka šādā situācijā tā nespēs sniegt ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumus. Šajā kontekstā būtu jānorāda, ka informācijas iegūšana par visiem klientu grupas dalībniekiem un novērtējuma vajadzībām visu dalībnieku zināšanu un kompetences līmeņa vidējā profila izvēle, visticamāk, būtu pretrunā FITD II galvenajam principam — rīkoties klienta interesēs.

Pasākumi, kas vajadzīgi, lai izprastu ieguldījumu produktus

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 2. punkts, 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 9. punkts.

7. vispārīgā pamatnostādne

69. Sabiedrībām būtu jānodrošina, ka politika un procedūras, kas ieviestas, lai izprastu ieguldījumu produktu raksturlielumus, specifiku un iezīmes (tostarp izmaksas un riskus), nodrošinātu tām iespēju ieteikt piemērotus ieguldījumus vai klienta vārdā ieguldīt piemērotos produktos.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

70. Sabiedrībām būtu jāpieņem stingras un objektīvas procedūras, metodika un rīki, kas nodrošina tām iespēju izvērtēt dažādos raksturlielumus un attiecīgos riska faktoros (piemēram, kredītrisku, likviditātes risku¹⁹ u. tml.) par katru ieguldījumu produktu, ko tās var ieteikt vai ieguldīt klienta vārdā. Tostarp būtu jāņem vērā analīze, ko sabiedrība ir veikusi, lai pildītu produktu pārvaldības prasības²⁰. Šajā ziņā sabiedrībām būtu rūpīgi jāizvērtē, kādas pārmaiņas konkrētiem produktiem varētu notikt konkrētos apstākļos

¹⁹ Jo īpaši svarīgi tas ir tāpēc, ka noteiktais likviditātes risks nav līdzsvarots ar citiem riska rādītājiem (piemēram, rādītājiem, kas pieņemti, lai novērtētu kredītrisku/darījuma partnera risku un tirgus risku). Tas ir tāpēc, ka produktu likviditātes iezīmes būtu jāsalīdzina ar informāciju par klienta gatavību turēt ieguldījumu noteiktu laikposmu, t. i., tā dēvētais "turējuma laikposms".

²⁰ Proti, FITD II ir noteikts (24. panta 2. punkta 2. daļā), ka sabiedrība "*saprot finanšu instrumentus, kurus tā piedāvā vai iesaka*", lai spētu izpildīt prasību nodrošināt piedāvāto vai ieteikto produktu saderību ar galaklientu konkrēto mērķtirgu.

(piemēram, konvertējamas obligācijas vai citi instrumenti, kam piemēro Banku atvēršanos un noregulējuma direktīvu²¹, kuru specifika var, piemēram, mainīties, kļūstot par akcijām).

71. Noteikt produktu sarežģītības līmeni ir sevišķi svarīgi, un tas būtu jāaskaņo ar klienta informāciju (jo īpaši par viņu zināšanām un pieredzi). Lai gan sarežģītība ir relatīvs jēdziens, kas atkarīgs no vairākiem faktoriem, sabiedrībām, nosakot un attiecīgi klasificējot produktiem piemērojamo sarežģītības līmeni, lai veiktu piemērotības novērtējumu, būtu arī jāņem vērā kritēriji un principi, kas noteikti FITD II.
72. Sabiedrībām būtu jāpieņem procedūras, kas nodrošina, ka informācija, ko izmanto, lai izprastu un pareizi klasificētu produktu piedāvājumā iekļautos ieguldījumu produktus, ir ticama, precīza, atbilstoša un aktuāla. Pieņemot šādas procedūras, sabiedrībām būtu jāņem vērā izvērtējamo produktu dažādie raksturlielumi un specifika (piemēram, sarežģītākiem produktiem specifiskām iezīmēm var būt vajadzīgs detalizētāks vērtējums un, lai izprastu un klasificētu ieguldījumu produktus, sabiedrībām nebūtu jāpaļaujas tikai uz vienu datu sniedzēju, bet būtu jāpārbauda un jāapšaubā šādi dati vai jāsalīdzina dati, ko snieguši vairāki informācijas avoti).
73. Turklāt sabiedrībām būtu jāizvērtē izmantotā informācija, lai spētu atspoguļot jebkuras attiecīgas izmaiņas, kas var ietekmēt produkta klasifikāciju. Tas ir sevišķi svarīgi, ņemot vērā, ka finanšu tirgi nepārtraukti attīstās aizvien straujākā tempā.

I.I KLIENTAM PIEMĒROTU PRODUKTU NOTEIKŠANA

Pasākumi, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu ieguldījumu piemērotību

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 2. punkts, 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 21. pants.

8. vispārīgā pamatnostādne

74. Lai noteiktu klientiem piemērotus ieguldījumus, sabiedrībām būtu jāievieš politika un procedūras, lai nodrošinātu, ka tās konsekventi ņem vērā:
 - visu par klientu pieejamo informāciju, kas vajadzīga, lai novērtētu, vai ieguldījums ir piemērots klientam, tostarp klienta pašreizējo ieguldījumu portfeli (un aktīvu sadalījumu šajā portfelī);
 - visus piemērotības novērtējumā aplūkoto ieguldījumu būtiskos raksturlielumus, tostarp visus saistītos riskus un jebkādas tiešas vai netiešas klienta izmaksas²².

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva 2014/59/ES, ar ko izveido kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību atvēršanos un noregulējuma režīmu un groza Padomes Direktīvu 82/891/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/24/EK, 2002/47/EK, 2004/25/EK, 2005/56/EK, 2007/36/EK, 2011/35/ES, 2012/30/ES un 2013/36/ES, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1093/2010 un (ES) Nr. 648/2012 (OV L 173, 12.6.2014., 190.–348. lpp).

²² Sk. FITD II deleģētās regulas 50. un 51. pantu par pienākumu informēt klientus par izmaksām.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

75. Sabiedrībām jāatceras, ka piemērotības novērtējums neattiecas tikai uz ieteikumiem par kāda finanšu instrumenta iegādi. Ikvienam ieteikumam ir jābūt piemērotam neatkarīgi no tā, vai tas ir, piemēram, ieteikums pirkt, turēt vai pārdot instrumentu vai arī to nedarīt²³.
76. Sabiedrībām, kas piemērotības noteikšanas procesā izmanto rīkus (piemēram, modeļu portfeļi, portfeļa iespējamā aktīvu sastāva noteikšanas programmatūra vai potenciālo ieguldījumu riska profila noteikšanas rīks), vajadzētu būt ieviestām piemērotām sistēmām un kontroles pasākumiem, lai nodrošinātu, ka šie rīki atbilst nolūkam un sniedz apmierinošus rezultātus.
77. Šajā ziņā rīkiem vajadzētu būt izstrādātiem, ņemot vērā katra klienta vai ieguldījumu produkta visas attiecīgās īpatnības. Piemēram, rīki, ar kuriem vispārīgi klasificē klientus vai ieguldījumu produktus, nebūtu derīgi šim nolūkam.
78. Sabiedrībai vajadzētu ieviest tādu politiku un procedūras, ko piemērojot cita starpā varētu nodrošināt, ka:
 - klientam sniegtajās konsultācijās un portfeļa pārvaldības pakalpojumos ņem vērā attiecīgu riska dažādošanas pakāpi;
 - klients pietiekami izprot riska un ienesīguma attiecību, t. i., neizbēgami zemu atlīdzību par bezrisku aktīviem, ienesīguma saistību ar ieguldīšanas termiņu un izmaksu ietekmi uz viņa ieguldījumiem;
 - klienta finansiālais stāvoklis ir tāds, ka viņš var finansēt šos ieguldījumus, un klients var uzņemties visus iespējamus zaudējumus, kas varētu rasties ieguldījumu dēļ;
 - ikvienā personīgā ieteikumā vai darījumā, kas noslēgts, sniedzot ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu, ja ieteikumā vai darījumā ir iesaistīts nelikvīds produkts, ir ņemts vērā laiks, cik ilgi klients ir gatavs turēt ieguldījumu;
 - ir novērsta ikviena interešu konflikta negatīvā ietekme uz piemērotības novērtējuma kvalitāti.
79. Pieņemot lēmumu par metodiku, kas jāpieņem, lai veiktu piemērotības novērtējumu, sabiedrībai būtu arī jāņem vērā sniegto pakalpojumu veids un raksturlielumi un — vispārīgākā ziņā — tās uzņēmējdarbības modelis. Piemēram, ja sabiedrība pārvalda portfeli vai sniedz klientam konsultācijas saistībā ar viņa portfeli, tai būtu jāpieņem tāda

²³ Sk. FITD II deleģētās regulas 87. apsvērumu, kā arī 31. punktu IV iedaļā CESR dokumentā "Understanding the definition of advice under MiFID, question and answers" (FITD definētā jēdziena "konsultācija" izpratne, jautājumi un atbildes), 2010. gada 19. aprīlis, CESR/10-293.

metodika, kas nodrošina iespēju veikt piemērotības novērtējumu, pamatojoties uz klienta portfeļa novērtējumu kopumā.

80. Veicot piemērotības novērtējumu, sabiedrībai, kas sniedz portfeļa pārvaldības pakalpojumus, būtu, no vienas puses, saskaņā ar šo pamatnostādņu 38. punktu jānovērtē klienta zināšanas un pieredze attiecībā uz katru finanšu instrumentu veidu, ko varētu iekļaut viņa portfelī, un riskiem, kas saistīti ar viņa portfeļa pārvaldību. Atkarībā no iesaistīto finanšu instrumentu sarežģītības pakāpes sabiedrībai būtu jānovērtē klienta zināšanas un pieredze plašāk nekā tikai pēc instrumenta veida (piemēram, pakārtotais parāda instruments, nevis obligācijas kopumā). No otras puses, attiecībā uz klienta finansiālo stāvokli un ieguldījumu mērķiem piemērotības novērtējumu saistībā ar instrumenta(-u) un darījuma(-u) ietekmi var veikt visa klienta portfeļa līmenī. Praksē tas varētu notikt šādi: ja portfeļa pārvaldības nolīgumā ir pietiekami izklāstīta ieguldījumu stratēģija, kas ir piemērota klientam, ņemot vērā FITD II noteiktos piemērotības kritērijus, un ko sabiedrība ievēro, novērtējumu par ieguldījumu lēmumu piemērotību varētu veikt, ņemot vērā ieguldījumu stratēģiju, kas izklāstīta portfeļa pārvaldības nolīgumā, un visam klienta portfelim būtu jāatspoguļo šī saskaņotā ieguldījumu stratēģija.

No vienas puses, ja sabiedrība veic piemērotības novērtējumu, pamatojoties uz klienta visa portfeļa novērtējumu, kas veikts, sniedzot ieguldījumu konsultāciju, klienta zināšanu un pieredzes līmenis būtu jānovērtē attiecībā uz katru ieguldījumu produktu un riskiem, kas saistīti ar attiecīgo darījumu. No otras puses, attiecībā uz klienta finansiālo stāvokli un ieguldījumu mērķiem piemērotības novērtējumu saistībā ar produkta un darījuma ietekmi var veikt klienta portfeļa līmenī.

81. Ja sabiedrība veic piemērotības novērtējumu, pamatojoties uz visa klienta portfeļa novērtējumu, tai klienta portfelī būtu jānodrošina attiecīgs dažādības līmenis, ņemot vērā dažādu finanšu risku iedarbību uz klienta portfeli (ģeogrāfiskais risks, valūtas risks, aktīvu klases risks u. tml.). Gadījumos, kad, piemēram, sabiedrības skatījumā klienta portfelis ir pārāk mazs, lai būtu iespējama efektīva kredītrisku dažādošana, sabiedrība varētu orientēt klientus uz tādu veidu instrumentiem, kas ir “nodrošināti” vai paši par sevi ir dažādoti (piemēram, dažādots ieguldījumu fonds).

Sabiedrībām jo īpaši piesardzīgi būtu jārikojas attiecībā uz kredītrisku — sevišķi rūpīgi būtu jāapsver klienta portfeļa riska darījumi tikai ar vienu emitentu vai emitentiem, kas pieder vienai un tai pašai grupai. Tas ir tāpēc, ka gadījumos, kad klienta portfelī ir koncentrēti produkti, ko emitējusi viena vienība (vai vienas grupas vienības), šīs vienības saistību nepildīšanas gadījumā klients var zaudēt gandrīz visu ieguldījumu. Izmantojot tā dēvētos “pašreklāmas” modeļus, sabiedrībām ir jāatceras ESMA 2016. gada Paziņojums par BRRD²⁴, kurā minēts, ka “tām būtu jāizvairās no pārmērīgas ieguldījumu koncentrācijas tādos finanšu instrumentos, kam piemēro noregulējuma režīmu un ko emitējušas pašas sabiedrības vai vienas grupas vienības”. Tādēļ papildus metodikai, kas

²⁴ Sk. “MiFID practices for firms selling financial instruments subject to the BRRD resolution regime” (FITD metodes sabiedrībām tādu finanšu instrumentu tirdzniecībai, kam piemēro BRRD noregulējuma režīmu) (ESMA/2016/902).

jāīsteno, lai novērtētu produktu kredītrisku (sk. 7. pamatnostādni), sabiedrībām būtu arī jāpieņem *ad hoc* pasākumi un procedūras, lai nodrošinātu, ka koncentrācija saistībā ar kredītrisku ir efektīvi noteikta, uzraudzīta un mazināta (piemēram, varētu ietvert *ex ante* robežvērtību noteikšanu)²⁵.

82. Lai nodrošinātu konsekveni piemērotības novērtējumam, ko veic ar automatizētiem rīkiem (arī tad, ja sadarbība ar klientiem nenotiek ar automatizētām sistēmām), sabiedrībām būtu regulāri jāuzrauga un jātestē algoritmi, kurus izmanto, lai pamatotu ieteikto vai klienta vārdā veikto darījumu piemērotību. Nosakot šādus algoritmus, sabiedrībām būtu jāņem vērā piedāvājumā klientiem iekļauto produktu specifika un raksturlielumi. Jo īpaši sabiedrībām būtu vismaz:

- jāievieš attiecīga sistēmas noformējuma dokumentācija, kurā skaidri noteikts algoritmu nolūks, tvērums un noformējums. Šajā dokumentācijā attiecīgi būtu jāiekļauj lēmumu pieņemšanas shēmas vai lēmumu pieņemšanas noteikumi;
- jāievieš dokumentēta testēšanas stratēģija, kurā paskaidrots algoritmu testēšanas tvērums. Tajā būtu jāiekļauj testu plāni, testu gadījumi, testu rezultāti, nepilnību novēršana (ja attiecas), kā arī galīgie testu rezultāti;
- jāievieš attiecīga politika un procedūras, ko piemēro jebkuru algoritma izmaiņu pārvaldībai, tostarp jebkuru šādu izmaiņu uzraudzība un dokumentācija. Turklāt ir jābūt ieviestiem drošības mehānismiem, ko piemēro, lai uzraudzītu un novērstu neatļautu piekļuvi algoritmam;
- jāpārskata un jāatjaunina algoritmi, lai nodrošinātu, ka tie atspoguļo visas attiecīgās izmaiņas (piemēram, tirgus pārmaiņas un piemērojamo tiesību aktu grozījumus), kas var ietekmēt to efektivitāti;
- jābūt ieviestai politikai un procedūrām, kas nodrošina iespēju atklāt algoritmā jebkuras kļūdas un attiecīgi tās labot, tostarp, piemēram, atlikt konsultācijas sniegšanu, ja šī kļūda varētu izraisīt nepiemērota ieteikuma sniegšanu un/vai attiecīgā tiesību akta/noteikumu pārkāpumu;
- jābūt pietiekamiem līdzekļiem, tostarp cilvēkresursiem un tehniskajiem līdzekļiem, lai uzraudzītu un pārraudzītu algoritmu veiktspēju, laikus veicot pienācīgu sniegtā pakalpojuma pārskatīšanu;
- jābūt ieviestam attiecīgam iekšējam izrakstīšanās procesam, lai nodrošinātu, ka ir izpildītas iepriekš uzskaitītās darbības.

²⁵ Tādēļ saskaņā ar ESMA paziņojumu sabiedrībām būtu arī jāņem vērā piedāvāto vērtspapīru specifiskās iezīmes (tostarp riska iezīmes un emitenta apstākļi), kā arī klienta finansiālais stāvoklis, tostarp viņa spēja ciest zaudējumus, un viņa ieguldījumu mērķi, kā arī viņa riska profils.

Līdzvērtīgu produktu izmaksas un sarežģītība

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 9. punkts.

9. vispārīgā pamatnostādne

83. Ar piemērotības politiku un procedūrām būtu jānodrošina, ka sabiedrība pirms lēmuma pieņemšanas par ieguldījumu produktu(-iem), ko tā ieteiks vai ieguldīs portfelī, kuru pārvalda klienta vārdā, veic iespējamo ieguldījumu alternatīvu stingru novērtējumu, ņemot vērā produkta izmaksas un sarežģītību.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

84. Sabiedrībām vajadzētu būt ieviestam procesam, ņemot vērā pakalpojuma specifiku, uzņēmējdarbības modeli un piedāvāto produktu veidu, lai novērtētu pieejamos produktus, kas ir savstarpēji līdzvērtīgi, lai atbilstu klienta vajadzībām un apstākļiem, piemēram, finanšu instrumentus, kuriem ir līdzīgi mērķtirgi un līdzīgs riska un ienesīguma profils.

85. Novērtējot izmaksu faktoru, sabiedrībām būtu jāņem vērā visas izmaksas un maksas, kurām piemēro attiecīgos FITD II 24. panta 4. punkta noteikumus un saistītos FITD II deleģētās regulas noteikumus. Attiecībā uz sarežģītību sabiedrībām būtu jāpiemēro kritēriji, kas izklāstīti iepriekš 7. pamatnostādnē. Sabiedrībām, kurām ir ierobežots produktu klāsts vai kuras iesaka viena veida produktus, ja līdzvērtīgu produktu novērtējums varētu būt ierobežots, ir svarīgi, ka klientiem tiek sniegta pilnīga informācija par šādiem apstākļiem. Šajā kontekstā ir jo īpaši svarīgi, ka klientiem tiek sniegta attiecīga informācija saskaņā ar FITD II 24. panta 4. punkta a) apakšpunkta ii) punktu par to, cik ierobežots ir piedāvāto produktu klāsts²⁶.

86. Ja sabiedrība izmanto kopējas portfeļa stratēģijas vai ieguldījumu modeļa priekšlikumus, kas attiecas uz dažādiem klientiem, kuriem ir viens un tas pats ieguldījumu profils (kā noteikusi sabiedrība), līdzvērtīgu produktu izmaksas un sarežģītība varētu tikt novērtēta augstākā līmenī, centralizēti (piemēram, ieguldījumu komitejā vai jebkurā citā komitejā, kas nosaka kopējās portfeļa stratēģijas vai ieguldījumu modeļa priekšlikumus), lai gan sabiedrībai, izvērtējot katru klientu atsevišķi, joprojām ir jānodrošina atlasīto ieguldījumu produktu piemērotība un atbilstība klientu profilam.

87. Sabiedrībām būtu jāspēj pamatot tās situācijas, kad līdzvērtīga produkta vietā ir atlasīti vai ieteikti dārgāki vai sarežģītāki produkti, ņemot vērā, ka produktu atlasē procesā saistībā ar ieguldījumu konsultāciju vai portfeļa pārvaldību var ņemt vērā arī citus kritērijus (piemēram, portfeļa dažādošanu, likviditāti vai riska pakāpi). Sabiedrībām būtu jādokumentē un jāglabā dokumentācija par šiem lēmumiem, jo šiem lēmumiem īpašu

²⁶ Tāpēc saskaņā ar FITD II netiek gaidīts, ka sabiedrības novērtē visu tirgū pieejamo plašo ieguldījumu iespēju klāstu, lai izpildītu FITD II deleģētās regulas 54. panta 9. punkta prasības.

uzmanību varētu pievērst persona, kura sabiedrībā atbild par uzraudzību. Attiecīgā dokumentācija būtu iekšēji jāpārskata. Sniedzot ieguldījumu konsultācijas, sabiedrības īpašu, pienācīgi pamatotu iemeslu dēļ, varētu nolemt informēt klientu arī par lēmumu izvēlēties dārgāku un sarežģītāku finanšu instrumentu.

ieguldījumu maiņas izmaksas un ieguvumi

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 2. punkts, 25. panta 2. punkts un FITD II deleģētās regulas 54. panta 11. punkts.

10. vispārīgā pamatnostādne

88. Sabiedrībām būtu vajadzīga attiecīga politika un procedūras, lai nodrošinātu, ka ieguldījumu maiņas izmaksas un ieguvumu analīze tiek veikta tā, lai sabiedrības pamatoti spēj pierādīt, ka prognozētie ieguvumi no maiņas ir lielāki par izmaksām. Sabiedrībām ir arī jāievieš pienācīgi kontroles pasākumi, lai novērstu attiecīgo FITD II prasību apiešanu.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

89. Šajās pamatnostādnēs tādus ieguldījumu lēmumus kā portfeļa līdzsvarošanu, veicot pārvaldību “pasīvas stratēģijas gadījumā”, lai atkārtotu indeksu (kā saskaņots ar klientu), parasti neuzskata par maiņu. Lai novērstu šaubas, jebkuru darījumu, nesaglabājot šīs robežvērtības, uzskata par maiņu. Klientiem, kuri būtībā ir profesionāli klienti, izmaksu un ieguvumu analīzi var veikt ieguldījumu stratēģijas līmenī.

90. Sabiedrībām būtu jāņem vērā visa vajadzīgā informācija, lai spētu veikt maiņas izmaksu un ieguvumu analīzi, t. i., novērtēt jaunā(-o) izskatītā(-o) ieguldījuma(-u) priekšrocības un trūkumus. Novērtējot izmaksu apmēru, sabiedrībām būtu jāņem vērā visas izmaksas un maksas, kurām piemēro attiecīgos FITD II 24. panta 4. punkta noteikumus un saistītos FITD II deleģētās regulas noteikumus. Šajā kontekstā varētu būt svarīgi gan monetārie, gan nemonetārie izmaksu un ieguvumu faktori. Tie var būt, piemēram:

- ierosinātā alternatīvā darījuma sagaidāmais neto ienesīgums (ņemot vērā arī visas iespējamās ar darījuma noslēgšanu saistītās izmaksas, kas jāmaksā klientam(-iem) attiecībā pret pašreizējā ieguldījuma sagaidāmo neto ienesīgumu (ņemot arī vērā visas ar atkāpšanos no darījuma saistītās izmaksas, kas klientam(-iem) varētu rasties, atsakoties no produkta, kurš jau ir iekļauts viņa portfelī);
- klienta apstākļu un vajadzību maiņa, kas var būt maiņas iemesls, piemēram, īstermiņā vajadzīga likviditāte negaidīta un neplānota ģimenes notikuma dēļ;
- produktu iezīmju un/vai tirgus apstākļu maiņa, kuras dēļ var būt jāapsver maiņa klienta(-u) portfelī(-ļos), piemēram, ja tirgus tendenču dēļ produkts zaudē likviditāti;

- ieguvumi, ko klienta portfelī rada maiņa, piemēram: i) portfeļa dažādības palielināšanās (pēc ģeogrāfiskās teritorijas, instrumenta veida, emitenta veida u. tml.), ii) portfeļa riska profila izteiktāka pielīdzināšana klienta riska mērķiem, iii) portfeļa likviditātes palielināšanās vai iv) portfeļa kopējā kredītriska samazināšanās.
91. Sniedzot ieguldījumu konsultācijas, piemērotības ziņojumā, kas sabiedrībai jāizsniedz privātajam klientam pirms darījuma, būtu jāiekļauj precīzs skaidrojums, kāpēc ieteiktās maiņas ieguvumi ir lielāki par tās izmaksām.
 92. Sabiedrībām būtu arī jāpieņem sistēmas un kontroles pasākumi, lai uzraudzītu risku apiet pienākumu novērtēt ieteiktās maiņas izmaksas un ieguvumus, piemēram, situācijās, kad ieteikumam pārdot produktu seko ieteikums pirkt citu produktu vēlāk (piemēram, dažas dienas vēlāk), taču šie abi darījumi faktiski jau no paša sākuma ir savstarpēji cieši saistīti.
 93. Ja sabiedrība izmanto kopējas portfeļa stratēģijas vai ieguldījumu modeļa priekšlikumus, kas attiecas uz dažādiem klientiem, kuriem ir viens un tas pats ieguldījumu profils (kā noteikusi sabiedrība), maiņas izmaksu/ieguvumu analīzi varētu veikt augstākā līmenī nekā katra atsevišķā klienta vai katra atsevišķā darījuma līmenī. Konkrētāk, ja lēmumu par maiņu pieņem centralizēti, piemēram, ieguldījumu komitejā vai jebkurā citā komitejā, kas nosaka kopējās portfeļa stratēģijas vai ieguldījumu modeļa priekšlikumus, izmaksu/ieguvumu analīzi varētu veikt šīs komitejas līmenī. Ja lēmumu par šādu maiņu pieņem centralizēti, izmaksu/ieguvumu analīze, kas veikta šajā līmenī, parasti ir piemērojama visiem salīdzināmiem klientu portfeļiem, neveicot katra atsevišķa klienta novērtējumu. Arī šādā situācijā sabiedrība attiecīgās komitejas līmenī varētu noteikt iemeslu, kāpēc izvēlēta maiņa konkrētiem klientiem netiek veikta. Lai gan šādās situācijās izmaksu un ieguvumu analīzi varētu veikt augstākā līmenī, sabiedrībai tomēr vajadzētu būt ieviestiem pienācīgiem kontroles pasākumiem, lai pārbaudītu, vai kādu konkrētu klientu īpašu raksturlielumu dēļ analīze būtu jāveic atsevišķā līmenī.
 94. Ja klienta īpašo ieguldījumu vajadzību dēļ portfeļa pārvaldnieks ar klientu ir vienojies par individuālām pilnvarām un individuālu ieguldījumu stratēģiju, maiņas izmaksu un ieguvumu analīze klienta līmenī būtu piemērotāka nekā iepriekš minētā²⁷.
 95. Neraugoties uz iepriekš minēto, ja portfeļa pārvaldnieks uzskata, ka portfeļa sastāvs vai parametri būtu jāmaina tādā veidā, kāds nav atļauts pilnvarojumā, kas saskaņots ar klientu (piemēram, ar pāreju no stratēģijas, kas vērsta uz kapitāla vērtspapīriem, uz stratēģiju, kas vērsta uz fiksētu ienākumu), portfeļa pārvaldniekam tas būtu jāpārrunā ar klientu un jāpārskata vai jāveic jauns piemērotības novērtējums, lai vienotos par jaunu pilnvarojumu.

²⁷ Informāciju par attiecībām ar profesionāliem klientiem sk. 89. punktā.

I.II CITAS SAISTĪTAS PRASĪBAS

Sabiedrību darbinieku kvalifikācija

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 2. punkts, 25. panta 1. punkts, 25. panta 9. punkts un FITD II deleģētās regulas 21. panta 1. punkta d) apakšpunkts.

11. vispārīgā pamatnostādne

96. Sabiedrībām ir jānodrošina, ka būtiskos piemērotības novērtēšanas procesa aspektos tiek iesaistīti darbinieki ar pietiekamām prasmēm, zināšanām un speciālajām zināšanām.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

97. Darbiniekiem ir jāsaprot sava nozīme piemērotības novērtēšanas procesā, un viņiem ir jābūt prasmēm, zināšanām un speciālām zināšanām, tostarp pietiekamām zināšanām par attiecīgajām tiesību aktu prasībām un procedūrām, kas ir vajadzīgas amata pienākumu pildīšanai.

98. Darbiniekiem, kuri sniedz klientiem ieguldījumu konsultācijas vai informāciju par finanšu instrumentiem, strukturētiem noguldījumiem, ieguldījumu pakalpojumus vai papildpakalpojumus (tostarp, nodrošinot portfeļa pārvaldību), jābūt vajadzīgajām zināšanām un kompetencei, kā noteikts FITD II 25. panta 1. punktā (un sīkāk izklāstīts *ESMA* pamatnostādnēs par zināšanu un kompetences novērtējumu²⁸), tostarp saistībā ar piemērotības novērtējumu.

99. Pārējiem darbiniekiem, kuriem nav tiešas saskarsmes ar klientiem (un kuriem tāpēc nepiemēro jaunus noteikumus, kas minēti 97. punktā), bet kuri citādā veidā ir iesaistīti piemērotības novērtēšanā, arī ir jābūt vajadzīgajām prasmēm, zināšanām un speciālajām zināšanām, kādas vajadzīgas saistībā ar konkrēto uzdevumu, kas viņiem jāpilda piemērotības procesā²⁹. Tā var būt, piemēram, anketu izveide, piemērotības novērtējuma vadības algoritmu noteikšana vai citi aspekti, kas vajadzīgi, lai veiktu piemērotības novērtējumu un uzraudzītu piemērotības prasību ievērošanu.

100. Attiecīgi izmantojot automatizētus rīkus (tostarp hibrīdrīkus), ieguldījumu sabiedrībām būtu jānodrošina, ka darbinieki, kuri iesaistīti darbībā, kas saistītas ar šo rīku definēšanu:

²⁸ Atsauce: *ESMA71-1154262120-153 EN (rev)*. ES

²⁹ *ESMA* norāda, ka dažas dalībvalstis pieprasa to darbinieku, kuri sniedz ieguldījumu konsultācijas un/vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu, sertifikāciju vai līdzvērtīgas sistēmas, lai nodrošinātu, ka darbiniekiem, kuri iesaistīti būtiskos piemērotības novērtēšanas procesa aspektos, ir attiecīgs zināšanu un kompetences līmenis.

- (a) pienācīgi izprot tehnoloģiju un algoritmus, kas izmantoti, lai sniegtu digitālu konsultāciju (jo īpaši spēj izprast digitālās konsultācijas pamatā esošo algoritmu loģisko pamatojumu, riskus un noteikumus);
- (b) spēj izprast un izvērtēt algoritmu ģenerēto digitālo/automatizēto konsultāciju.

Uzskaitē

Attiecīgie tiesību akti: FITD II 16. panta 6. punkts, 25. panta 5. un 6. punkts un FITD II deleģētās regulas 72., 73., 74. un 75. pants.

12. vispārīgā pamatnostādne

101. Sabiedrībām būtu vismaz:

- (a) jāuztur pienācīga informācijas uzskaites un saglabāšanas kārtība, lai nodrošinātu sakārtotu un pārredzamu uzskaiti saistībā ar piemērotības novērtējumu, tostarp informācijas iegūšana no klienta, jebkuras sniegtās ieguldījumu (un neieguldīšanas) konsultācijas, kas sniegtas pēc piemērotības pārbaudes izpildes, kā arī saistītie piemērotības ziņojumi, kas izsniegti klientam;
- (b) jānodrošina, ka uzskaites kārtība ir izstrādāta tā, lai varētu konstatēt nepilnības saistībā ar piemērotības novērtējumu (piemēram, produkta pārdošana nepiemērotam klientam);
- (c) jānodrošina, ka saglabātie ieraksti, tostarp klientam izsniegtie piemērotības ziņojumi, ir pieejami attiecīgiem sabiedrības cilvēkiem un kompetentajām iestādēm;
- (d) jābūt ieviestiem attiecīgiem procesiem, lai novērstu ikvienu uzskaites kārtības trūkumu.

Paskaidrojošās pamatnostādnes

102. Uzskaites kārtībai, ko sabiedrības pieņēmušas, jābūt izstrādātai tā, lai vēlāk varētu izsekot, kādēļ ieguldījumi tika (netika) veikti un kādēļ tika sniegta ieguldījumu konsultācija, lai gan pēc konsultācijas ieguldījums faktiski netika (tika) veikts. Tas varētu būt svarīgi, ja rodas domstarpības starp klientu un sabiedrību. Tas ir svarīgi arī kontrolei — piemēram, uzskaites trūkumi var traucēt kompetentajai iestādei novērtēt sabiedrības veiktā piemērotības novērtēšanas procesa kvalitāti un var mazināt vadības spēju noteikt maldinošas pārdošanas riskus.
103. Tādēļ ieguldījumu sabiedrībai ir jādokumentē visa attiecīgā informācija saistībā ar piemērotības novērtēšanu, piemēram, informācija par klientu (tostarp, kā šo informāciju izmanto un interpretē klienta riska profila noteikšanai) un informācija par klientam ieteiktajiem vai klienta vārdā iegādātajiem finanšu instrumentiem, kā arī piemērotības ziņojums, kas izsniegts klientam. Šajā dokumentācijā būtu jāiekļauj:

- jebkuras izmaiņas, ko sabiedrība veikusi saistībā ar piemērotības novērtējumu, jo īpaši jebkuras izmaiņas klienta ieguldījumu riska profilā;
 - to finanšu instrumentu veidi, kas atbilst šim profilam, un pamatojums šādam novērtējumam, kā arī jebkuras to izmaiņas un izmaiņu pamatojums.
104. Sabiedrībām būtu jāizprot papildu riski, kas, izmantojot tiešsaistes/digitālos rīkus, varētu ietekmēt ieguldījumu pakalpojumu sniegšanu, piemēram, ļaunprātīgas kiberdarbības, un vajadzētu būt ieviestiem pasākumiem, ar kuriem šos riskus var mazināt³⁰.

³⁰ Sabiedrībām ir jāņem vērā šādi riski ne tikai saistībā ar noteikumiem, kas izklāstīti pamatnostādņē, bet arī pildot plašākus sabiedrības pienākumus, kas noteikti FITD II 16. panta 4. punktā, lai veiktu pieņemamus pasākumus un nodrošinātu ieguldījumu pakalpojumu un darbību izpildes nepārtrauktību un regularitāti, kā arī pildot ar to saistīto deleģēto aktu attiecīgās prasības.